

BANKOWOŚĆ SPÓŁDZIELCZA JAKO MODEL BANKOWOŚCI LOKALNEJ

MIŁOSZ HYDZIK

STUDENT SZKOŁY GŁÓWNEJ HANDLOWEJ W WARSZAWIE

SIERPIEŃ 2015

Spis treści

❖ Wstęp	3
❖ I. Pojęcie spółdzielczości i charakterystyka bankowości spółdzielczej.....	5
I.1 Pojęcie spółdzielni.....	5
I.2 Definicja bankowości spółdzielczej i historia	7
I.3 Regulacje prawne.....	9
❖ II. Konkurencyjność bankowości spółdzielczej	12
II.1 Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej w Polsce.....	12
II.2 Konkurencyjne cechy banków spółdzielczych.....	14
❖ III. Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku jako tradycyjny model bankowości lokalnej	15
III.1 Rys historyczny.....	15
III.2 Znaczenie banku w społeczności lokalnej.....	17
Relacje z sektorem przedsiębiorstw	17
Wpływ na rozwój regionu	18
III.3 Kierunek rozwoju Podkarpackiego Banku Spółdzielczego.....	21
❖ Podsumowanie.....	23
❖ Bibliografia	25

❖ Wstęp

Bankowość spółdzielcza jest bardzo ważnym elementem sektora instytucji finansowych nie tylko w Polsce, ale i całej Europie. Aktualnie banki spółdzielcze coraz bardziej utożsamiają się z bankami uniwersalnymi, ponieważ oferują bardzo bogaty wachlarz produktów i usług, nie tylko podstawowych, ale także dodatkowych, takich jak ubezpieczenia czy doradztwo inwestycyjne. Aktywnie też wprowadzają nowe rozwiązania technologiczne w swoich systemach wewnętrznych i placówkach, czasem prześcigając w tym banki komercyjne (PBS Sanok i biometria, o której wspomnę w trzecim rozdziale). Jednak banki w budowaniu pozycji jaką mają aktualnie, przeszły długą drogę, a historia ich jest bardzo ciekawa i jednoznacznie pokazuje jaką przemianę, poczynając od Towarzystw pożyczkowych, przeszły oraz jakie czynniki mikro i makroekonomiczne na nie wpływały. Bliżej przyjrę się temu zagadnieniu w pierwszym rozdziale, w którym poza ukazaniem definicji banku spółdzielczego, zaprezentuje najważniejsze fakty z historii polskiej bankowości spółdzielczej. Ważne, zarówno z punktu widzenia tworzenia jak i działalności banku, są regulacje prawne. Istnieje kilka podstawowych dokumentów, które nakreślają jak powinien funkcjonować bank spółdzielczy. Tym zagadnieniem zakończę pierwszy rozdział pracy.

Kluczowe dla sektora bankowości spółdzielczej w Polsce jest utrzymywanie konkurencyjnej pozycji na rynku zarówno lokalnym jak i ogólnopolskim. Pomimo wkroczenia banków komercyjnych do mniejszych miast i dużych nakładów na marketing, banki spółdzielcze nadal mogą pochwalić się cechami, które pozwalają im na podnoszenie udziału w rynku. Lojalność klientów, a także regionalny charakter i bliska obecność wielu placówek, będąca efektem procesu konsolidacyjnego, pozwala na reagowanie na indywidualne potrzeby społeczeństwa. Najważniejsze cechy konkurencyjne banków spółdzielczych, a także następstwa i przebieg konsolidacji zaprezentowane zostaną w drugiej części.

Banki spółdzielcze są przede wszystkim gałęzią, która wyrosła z wielkiego drzewa jakim jest instytucja spółdzielni. Wartości spółdzielcze, jakie przyświecają bankom, których dotyczy ta praca, wymagają od nich zaspokajania potrzeb wszystkich członków. Dlatego też bank spółdzielczy to nie tylko przedsiębiorstwo, które opiera swoją działalność wyłącznie na

powiększaniu swojego majątku i maksymalizowaniu wyniku, ale także aktywny mecenas kultury, sztuki, edukacji i sportu. Podwaliny banków spółdzielczych powstały dzięki mobilizacji ugrupowań lokalnych, które dążyły do wzajemnej współpracy i pomocy. Ta idea przyświeca również w czasach dzisiejszych. Przykładem prężnie rozwijającego się banku, który również odznacza się wyjątkową aktywnością w życiu społeczności lokalnej jest Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku. Dzięki uprzejmości władz banku otrzymałem dostęp do materiałów, które mogłem wykorzystać do stworzenia trzeciego rozdziału. Ta część pracy pozwoli odpowiedzieć na pytanie, na ile bank spółdzielczy, instytucja zaufania publicznego, spełnia oczekiwania nie tylko stricte biznesowe, ale przede wszystkim społeczne. Zaprezentuje krótki rys historyczny, działania na rzecz środowisk lokalnych oraz obszary, które są aktualnie najważniejsze z perspektywy rozwoju firmy.

❖ I. Pojęcie spółdzielczości i charakterystyka bankowości spółdzielczej

Od zarania dziejów ludziom na całym świecie towarzyszy pieniądz. Trudno jest sobie wyobrazić jakąkolwiek społeczność, która nie posługuje się walutą w dokonywanych transakcjach. Instytucją, która bezpośrednio wiąże się z obrotem pieniędzmi, a której początki istnienia można dopatrywać się w siedemnastowiecznym Amsterdamie, jest bank. Przedsiębiorstwo to realizuje i oferuje usługi w zakresie obrotu pieniężnego, finansowania, dokonywania wkładów pieniężnych oraz innych czynności pomocniczych związanych z powyższymi usługami. W szerszym znaczeniu bank jest dla gospodarki wiodącym podmiotem zarządzającym kapitałem pieniężnym, który akumuluje i dystrybuuje go¹.

I.1 Pojęcie spółdzielni

Spółdzielnia jest terminem trudnym do dokładnego zdefiniowania ze względu na mnogość nauk i poglądów, które dotyczą tego zagadnienia. Łacińskie *Cooperatio* czyli współdziałanie jest jednocześnie pochodzeniem jak i podstawową i najważniejszą cechą spółdzielni. Działalność spółdzielcza z założenia jest świadomym, nieprzymuszonym aktem działania grupy zainteresowanych ludzi w celu uzyskania korzyści, również indywidualnej. Spółdzielnia zakłada wzajemną pomoc członków, a także demokrację i samorządność. W artykule 1, Ustawa Prawo spółdzielcze stanowi, że spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą, a także społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska². Jak już wspomniałem, spółdzielnie są tworzone w celu uzyskania korzyści przez członków.

¹ J. Gwizdała, „Ryzyko kredytowe w działalności banku komercyjnego”, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011, strona 13

² Ustawa Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2015 r. poz. 201), artykuł 1

W większości przypadków spółdzielniom przyświecają cele ekonomiczne w różnych dziedzinach gospodarki, lecz istnieją także zrzeszenia, których zadaniem jest popularyzacja kultury, podnoszenie poziomu cywilizacyjnego czy społecznego oraz działalność oświatowa. Każde zrzeszenie, aby nazywać się spółdzielnią musi działać według określonych zasad. W historii najważniejsze są cztery wydarzenia, które kształtowały obraz spółdzielni. Pierwszym z nich było powstanie Roczdalskiego Stowarzyszenia Sprawiedliwych Pionierów w 1844 roku. Ubodzy tkacze z angielskiego miasteczka Rochdale zapoczątkowali wtedy ruch spółdzielczy. Działalność ta sprawdziła się, a zasady na jakich działała zostały określone jako Zasady roczdelskie i stały się powszechnie obowiązujące. Spółdzielnie musiały przestrzegać wszystkich regulacji aż do roku 1937. W Paryżu odbył się wtedy XV Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego (MZS). Zachował część obligatoryjną, a pozostałe zasady uznał za dobrowolne. Niestety paryskie wytyczne nie stawiały czoła zmianom gospodarczym i społecznym co doprowadziło do zmian. W 1966 roku, podczas XXIII Kongresu MZS w Wiedniu zmieniono interpretację niektórych zasad oraz dodano zasadę aktywnej współpracy między organizacjami spółdzielczymi. Ważne też było umocnienie wszystkich reguł i usunięcie dobrowolności w przestrzeganiu ich. Wiedeńskie zasady sprawdzały się przez prawie trzydzieści lat. Zmiany dokonał Kongres MZS w Manchesterze w 1995 roku który ogłosił następujący zestaw zasad spółdzielczych:

- Dobrowolnego i otwartego członkostwa
- Demokratycznej kontroli członkowskiej
- Ekonomicznego uczestnictwa członków
- Autonomii i niezależności
- Kształcenia, szkolenia, informacji
- Współdziałania
- Troski o społeczność lokalną

Spółdzielnie są organizacjami, które realizują zarówno cel gospodarczy jak i społeczny. Jednoczą społeczność lokalną i bronią jej interesów poprzez minimalizowanie negatywnych skutków gospodarki rynkowej i wyrównywanie szans osób zainteresowanych. Pozwala na

stymulowanie gospodarki regionalnej, współtworzenie rynku lokalnego i wzmacnianie integracji i solidarności społecznej³.

I.2 Definicja bankowości spółdzielczej i historia

Mocno zakorzenionym w polskiej gospodarce elementem jest sektor bankowości spółdzielczej, w którego skład wchodzi banki spółdzielcze oraz banki zrzeszające. Sektor bankowości spółdzielczej oparty jest na polskim kapitale. Właścicielami banków spółdzielczych są udziałowcy (spółdzielcy), będący jednocześnie klientami banków. Struktura ta zapewnia stabilność właścicielską. Sektor bankowości spółdzielczej prowadzi działalność dzięki środkom swoich depozytariuszy- mieszkańców lokalnych środowisk, a jednocześnie właścicieli banków. Stąd też priorytetem działania banków spółdzielczych i banku zrzeszającego jest zapewnienie bezpieczeństwa środkom zdeponowanym przez ich klientów⁴.

Historia polskich banków spółdzielczych jest bardzo długa i bogata, a początki sięgają rozbiorów Polski. Bodźcem do rozpoczęcia takiej działalności była chęć walki z lichwą, utrzymanie polskiego stanu posiadania, a także rozwój polskiego społeczeństwa i odbudowa tożsamości narodowej i niepodległości⁵. Do najstarszych banków spółdzielczych działających w Polsce można zaliczyć Spółdzielczy Bank Ludowy w Śremie (1859 r.), Towarzystwo Pożyczkowe dla Przemysłowców Miasta Poznania (1861 r.), Towarzystwa Pożyczkowe w Brodnicy i Golubiu (1862 r.) oraz Spółdzielnia Kredytowa w Środzie Wielkopolskiej (1864 r.). Trzy ostatnie instytucje działają do tej pory. Wielkopolska była kolebką polskiej bankowości spółdzielczej, na wzór której inne regiony Polski przyjmowały podobne modele towarzystw oszczędnościowo-pożyczkowych i banków ludowych. Członkami instytucji były wszystkie klasy społeczne, od chłopstwa, drobnomieszczaństwa, przez ziemiaństwo, po inteligencję i duchowieństwo. Duży wkład w istnienie spółdzielczych instytucji finansowych

³ T. Siudek „Bankowość spółdzielcza w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej – wymiar ekonomiczny, organizacyjny i społeczny”, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, rozdział 3

⁴ Strona internetowa Banku Spółdzielczego w Białej Rawskiej: <http://www.bsbr.pl/x.php/1,282/Kondycja-sektora-bankow-spoldzielczych..html>, dostęp maj 2015

⁵ Komisja Nadzoru Finansowego, „Banki spółdzielcze w Polsce”, Warszawa 2006, s. 11

miał Franciszek Stefczyk który w 1889 roku założył kasę tzw. typu Reiffeisena, która działała na szczególnych zasadach. Każdy z członków odpowiadał całym majątkiem za zobowiązania spółdzielni przy jednoczesnym niedużym udziale członkowskim, całość zysków zasilała fundusz rezerwowy, nieodpłatna praca zarządu oraz niskie stopy odsetkowe za pożyczki i depozyty.

Aby zapanować nad ponad trzytysięczną rzeszą banków spółdzielczych w 1934 roku powołano Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych RP. Długie i ciężkie lata Drugiej Wojny Światowej skutkowały w likwidacji większości spółdzielni bankowych, które po 1945 roku powoli odradzały się lub zostały przekształcone w Gminne Kasy Spółdzielcze i kasy zapomogowo-pożyczkowe, co drastycznie ograniczało ich samorządność i samodzielność. Rok 1975 przyniósł sporo nowości. Uchwalona została ustawa Prawo bankowe, określająca istniejące rodzaje banków oraz zakres i charakter ich działalności, a także w wyniku ustawowego połączenia Centralnego Związku Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych oraz Banku Rolnego powstał państwowo-spółdzielczy Bank Gospodarki Żywnościowej i stał się swego rodzaju centralą dla banków spółdzielczych zrzeszonych w nim. Pełna samodzielność prawna i ekonomiczna banków spółdzielczych oraz odseparowanie się od BGŻ nastąpiło po zmianach ustrojowych w Polsce⁶. Sektor bankowości spółdzielczej stał się trwałym elementem współczesnego systemu finansowego i stanowi jeden z podstawowych trzonów systemu bankowego w Polsce⁷. Od tego momentu banki spółdzielcze stały się samodzielnymi, samorządnymi i samofinansującymi uczestnikami rynku, posiadający takie same uprawnienia jak banki komercyjne. Skutkiem tego niestety była pogorszona sytuacja finansowa będąca skutkiem niskich funduszy własnych. Na koniec 2011 roku funkcjonowało jedynie 575 banków. Mniejsza ilość banków może jednak być myląca, ponieważ poza oczywistym procesem likwidacyjnym, zachodził także proces konsolidacyjny, który co prawda pomniejszył liczbę podmiotów, ale przyczynił się do poprawy kapitałów banków. Miało to znaczący wpływ na sytuację bankowości spółdzielczej. W latach 1996 – 2011

⁶ Komisja Nadzoru Finansowego, „Banki spółdzielcze w Polsce”, Warszawa 2006, roz. 1

⁷ Anna Rosa, „Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej w Polsce” [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia”, Szczecin 2012, s. 831

udział w aktywach krajowego sektora bankowego wzrósł z 4,7% do 6%⁸. Aktualnie banki spółdzielcze dzięki podnoszeniu kapitałów własnych podejmują większe ryzyko, powiększają sieć placówek i wychodzą naprzeciwko wymaganiom swoich członków, tak aby być jak najbliżej społeczności lokalnej, czyli podstawowej grupy odbiorców.

I.3 Regulacje prawne

Banki spółdzielcze jak wszystkie instytucje finansowe podlegają nadzorowi ze strony uprawnionych do tego organów państwowych. Pozwala to na regulowanie ich działalności i zabezpieczenie stabilności sektora bankowego. Najważniejsze ustawy dla bankowości spółdzielczej to ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe oraz ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. – o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. W kwestiach nieuregulowanych w powyższych ustawach zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze⁹. Bank spółdzielczy ma na celu wspieranie gospodarki lokalnej, dlatego też prowadzi działalność na terenie powiatu, w którym znajduje się jego siedziba. Rozszerzenie działalności na województwo i cały kraj jest możliwe poprzez zwiększenie kapitałów własnych. Za zgodą banku zrzeszającego, z którym bank zawarł umowę zrzeszenia, może on prowadzić działalność także na terenie powiatów sąsiadujących z terenem, na którym obecnie prowadzi działalność. Do rozpoczęcia działalności banku spółdzielczego niezbędna jest zezwolenie Komisji Nadzoru Finansowego. Bank aby działać indywidualnie musi posiadać kapitał własny w wysokości 5 000 000 euro przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego w dniu wydania zezwolenia na utworzenie banku. Kapitał ten musi być wniesiony w formie pieniężnej i w walucie polskiej. W przypadku banków spółdzielczych, których założyciele wyrazili zamiar zawarcia umowy zrzeszenia, na podstawie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, kapitał

⁸ S. Kozak, „Ewolucje strukturalne w sektorze banków spółdzielczych w latach 1996-2011” [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie”, 2013, s. 120

⁹ Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2000r., poz. 1252), art. 2

założycielski nie może być niższy od równowartości w złotych 1 000 000 euro¹⁰. Po uzyskaniu zgody na utworzenie banku przez KNF mogą wykonywać następujące czynności:

- przyjmować wkłady pieniężne płatne na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzić rachunki tych wkładów,
- prowadzić inne rachunki bankowe,
- udzielać kredytów,
- udzielać i potwierdzać gwarancje bankowe,
- przeprowadzać rozliczenia pieniężne,
- udzielać pożyczek,
- udzielać pożyczek i kredytów konsumenckich w rozumieniu przepisów odrębnej ustawy,
- dokonywać operacji czekowych i wekslowych,
- świadczyć usługi płatnicze oraz wydawać pieniądź elektroniczny,
- nabywać i zbywać wierzytelności pieniężne,
- przechowywać przedmioty i papiery wartościowe oraz udostępniać skrytki sejfowe,
- udzielać i potwierdzać poręczenia,
- wykonywać inne czynności bankowe w imieniu i na rzecz banku zrzeszającego¹¹.

Prawo bankowe reguluje także kwestie ekspozycji kredytowej. Suma kredytów, pożyczek pieniężnych, gwarancji bankowych i poręczeń wobec powiązanego kapitałowo lub organizacyjnie nie może przekroczyć 25% sumy funduszy podstawowych. Bank ma także obowiązek poinformowania KNF o dużych kredytach, to jest takich, których wielkość przekracza równowartość 30 000 euro¹².

Zgodnie z art. 5 ustawy Prawo spółdzielcze podstawą działania banku spółdzielczego jest statut, który reguluje:

- przedmiot i zakres działalności banku,
- prawa i obowiązki członków,

¹⁰ Ustawa Prawo bankowe (Dz. U. z dnia 23 stycznia 2015, Poz. 128), art. 32

¹¹ Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2000r., poz. 1252), art. 6

¹² Ustawa Prawo bankowe (Dz. U. z dnia 23 stycznia 2015, Poz. 128), art. 79

- strukturę organizacyjną,
- zasady prowadzenia gospodarki finansowej.

❖ II. Konkurencyjność bankowości spółdzielczej

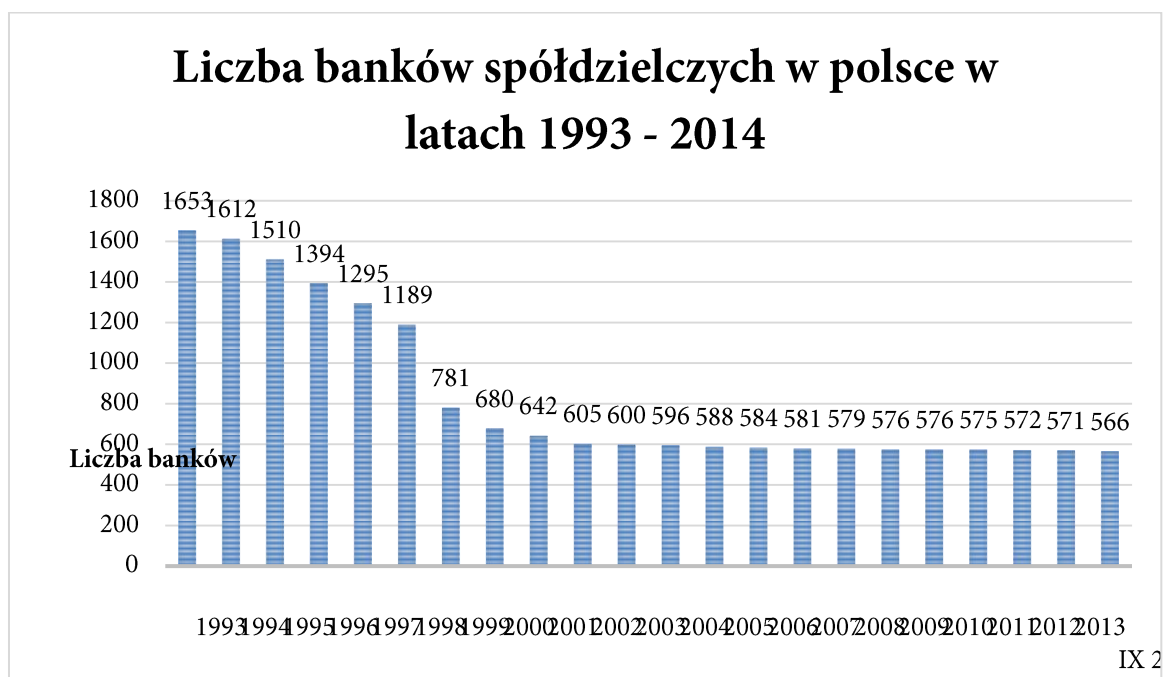
Istotą konkurencyjności banku spółdzielczego jest umiejętność przetrwania i funkcjonowania w warunkach konkurencji rynkowej¹³. Konkurencja w sektorze bankowym jest regulowana przez nadzorców, którzy muszą wybrać stabilną i bezpieczną kondycję gospodarki lub wolność i swobodę konkurencji. Do nich należy zadanie odpowiedniego dopasowywania regulacji do sytuacji jaka panuje na rynku, tak aby dobra koniunktura została jak najlepiej wykorzystana. Polski sektor bankowy charakteryzuje się mnogością instytucji, które oferują bardzo różne i liczne produkty, co przekłada się na bardzo wysoki poziom konkurencji.

II.1 Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej w Polsce

Aby przybliżyć kwestię konkurencyjności banków spółdzielczych w obrębie regionów, w których prowadzą działalność, trzeba przyjrzeć się procesowi konsolidacji ich. Proces ten polega na połączeniu się dwóch lub kilku podmiotów w jedną organizację – grupę bankową. Największe zmiany w sektorze banków spółdzielczych nastąpiły po 1997 roku, kiedy to nastąpił największy ruch konsolidacyjny. Było to wynikiem zaostrzonych wymogów kapitałowych i potrzeby restrukturyzacji sektora. Określonych w ustawie Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku wytycznych dotyczących funduszy własnych nie spełniało ponad 88% banków. Dwa lata później doszło do największej w historii ilości fuzji. Ilość podmiotów zmniejszyła się z 1189 do 781. Nie tylko sprostanie normom było motorem napędowym dla konsolidacji. Banki postanowiły łączyć swoje siły w celu uzyskania korzyści skali. Zmniejszyła się także ilość banków zrzeszających z 11 do 2. Aktualnie w SGB-Banku S.A. w Poznaniu zrzeszonych jest 204 banki, w Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. w Warszawie 361. Krakowski Bank Spółdzielczy pozostaje niezrzeszony¹⁴.

¹³ Anna Rosa, „Konkurencyjność sektora banków spółdzielczych w Polsce” [w:] „Zarządzanie i finanse”, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013, s. 517, 518

¹⁴ Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, „Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014 r.”, Warszawa 2014, s. 5

Rysunek 1. Liczba banków spółdzielczych w Polsce w latach 1993 – 2014

Źródło: opracowanie na podstawie: Anna Rosa, „Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej w Polsce” [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia”, Szczecin 2012, str. 832; Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, „Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014 r.”, Warszawa 2014

Banki spółdzielcze łącząc się ze sobą poszerzyły także wachlarz swoich produktów. Ważne też w tym procesie było zmniejszenie poziomu kosztów stałych, a także poprawa jakości portfela kredytowego. Pozytywnym rezultatem połączeń było także udoskonalenie systemu zarządzania oraz wprowadzenie nowych technologii, które dają bankom możliwość wyjścia naprzeciw wszelkim wymaganiom klientów, a także ułatwiają procesy¹⁵.

¹⁵ Anna Rosa, „Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej w Polsce” [w:] „Zeszyty Naukowe ...”, op. cit., s. 838

II.2 Konkurencyjne cechy banków spółdzielczych

Bankowość spółdzielcza stanowi bardzo ważny element systemu finansowego i społecznego. Udział aktywów banków spółdzielczych i banków zrzeszających w całym sektorze bankowym wynosi 8,6%, kredyty i pożyczki dla sektora niefinansowego wynoszą 7,9%, a depozyty 10%¹⁶. Grupą docelową są gospodarstwa domowe, rolnicy oraz instytucje samorządowe, a także małe i średnie przedsiębiorstwa, którym udzielane są mikrokredyty. Pozwala to na zaspokojenie potrzeb nawet najmniej zamożnego społeczeństwa, które nie ma dostępu do kredytowania przez banki komercyjne. Jednocześnie banki te prężnie działają w sferach oświaty i promowania kultury, a także są aktywnymi uczestnikami polityki rolnej, ponieważ transferują dotacje Unii Europejskiej. Co więcej, dzięki preferencyjnym kredytom przyczyniają się do rozwoju regionalnego i lokalnego, co zmniejsza różnice społeczne i gospodarcze¹⁷. Jednym z najważniejszych czynników konkurencyjności jest ilość placówek banków spółdzielczych, które stawiają na bezpośredni kontakt z klientem. W 2012 roku działało ponad 4 tysiące placówek, a zatrudnienie wynosiło 175 069 etatów. Rozbudowanie sieci placówek, pomimo wzrostu popularności bankowości elektronicznej, ułatwiło dostęp do podstawowych produktów jakimi są kredyty i depozyty, których zdolność pozyskania i, co ważniejsze, utrzymania jest główną przewagą konkurencyjną banków spółdzielczych¹⁸. Konkurencja cenowa jest bardzo ważna w przypadku banków spółdzielczych. Marża odsetkowa maleje, co pozwala na pozyskanie większej liczby klientów. Innymi mocnymi stronami, na które warto zwrócić uwagę są małe ilości kredytów zagrożonych, dominacja w finansowaniu wsi i rolnictwa oraz dopłat bezpośrednich.

¹⁶ Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, „Informacja o sytuacji ...”, op. cit., s. 5

¹⁷ Tomasz Siudek „Bankowość spółdzielcza ...”, op. cit., s. 292

¹⁸ Anna Rosa, „Konkurencyjność sektora banków spółdzielczych w Polsce” [w:] „Zarządzanie ...”, op. cit., s. 521

❖ III. Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku jako tradycyjny model bankowości lokalnej

Rozdział ten poświęcę Podkarpackiemu Bankowi Spółdzielczemu z siedzibą w Sanoku, zrzeszonym w grupie Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. Bank ten na koniec 2013 roku był drugim największym bankiem spółdzielczym w Polsce, ustępując jedynie SK Bank¹⁹. Na koniec 2014 roku suma aktywów banku wyniosła 2.657.800.000 zł²⁰.

III.1 Rys historyczny

Początki działalności Podkarpackiego Banku Spółdzielczego sięgają roku 1871, kiedy powstało Powiatowe Towarzystwo Zaliczkowe w Sanoku, zaliczane do najstarszych instytucji tego typu w Polsce. Od początków działalności bank ten był ważny dla lokalnej polskiej społeczności, ponieważ Rada Nadzorcza mogła składać się jedynie z obywateli naszego kraju. Bank bardzo dobrze prosperował do czasu wybuchu I Wojny Światowej. Na terenie obecnej działalności Podkarpackiego Banku Spółdzielczego w Sanoku działało około czterdziestu różnych spółek i kas oszczędnościowo-pożyczkowych, towarzystw kredytowych i innych instytucji finansowych. Najciekawszy jednak dla aktualnego obrazu PBS Banku²¹ jest okres po roku 1989, kiedy nastąpiło uchwalenie ustawy Prawo bankowe oraz ustawy o zmianach w organizacji i działalności spółdzielni, która odebrała BGŻ funkcję centralnego związku spółdzielczego. We wrześniu 1992 roku banki spółdzielcze zobowiązane zostały do wyboru struktury, w której chcą prowadzić działalność. Pomimo, że strukturę BGŻ wybrała ogromna większość banków, Bank Spółdzielczy w Sanoku, razem z 80 innymi bankami zrzeszyło się w ramach Banku Unii Gospodarczej SA z siedzibą w Warszawie. BS Sanok stał się bankiem, który działał niezależnie od BGŻ. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych nie udało się

¹⁹ Magazyn Przedsiębiorców "Europejska Firma", <http://businessnow.pl/2963.najwieksze-banki-spoldzielcze-w-polsce.html>, dostęp maj 2015

²⁰ Sprawozdanie finansowe PBS Banku za rok 2014

²¹ Nazwa Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku funkcjonuje od 2000 roku. Poprzednia nazwa to Bank Spółdzielczy w Sanoku

powstrzymać kryzysu, który dotknął sektor bankowości spółdzielczej w Polsce. Problemy połowy banków spółdzielczych były tak duże, że wymagały obowiązkowego przeprowadzenia planów naprawczych. W sanockim banku jeden na trzy udzielone kredyty posiadał status straconego. Zarząd banku opracował w 1993 roku plan naprawczy i wdrożył go w przeciągu dwóch i pół roku. Ustawa z 24 czerwca 1994 o restrukturyzacji banków spółdzielczych i BGŻ, której celem było wsparcie finansowe od państwa nie doprowadziła do realizacji tego pośród banków, które oddzieliły się od BGŻ. BS Sanok dostrzegł swoją jedyną szansę w procesie konsolidacji. Fuzja banków w regionie pozwoliła na wzrost liczby placówek z 6 do 31 w 1998 roku, a wymogi kapitałowe wdrożone w 2001 roku, które w perspektywie 10 lat miały wynosić równowartość 1 mln euro nie stanowiły problemu, ponieważ stan funduszy własnych Podkarpackiego Banku Spółdzielczego na koniec 2000 roku wynosił 8,5 mln zł. Bank Spółdzielczy w Sanoku rozwijał się bardzo dynamicznie i aby sprostać swoim wymaganiom, a także aby zabezpieczyć swoich klientów zmienił bank zrzeszający na Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni S.A., w którego ramach tworzono Fundusz Gwarancyjny, stanowiącego uzupełnienie bezpieczeństwa gwarantowanego przez BFG. GBPZ SA przekształciło się w Bank Polskiej Spółdzielczości i aktualnie jest dominującym zrzeszeniem spółdzielczym w Polsce. Podkarpacki Bank Spółdzielczy jest największym członkiem, którego kapitał własny kilkunastokrotnie przewyższa średni kapitał własny członków²².

Bank w drugą dekadę XXI wieku wszedł bardzo pomyślnie. Druga pozycja na liście największych banków spółdzielczych i pierwsze miejsce pod względem ilości placówek w Polsce świadczą o bardzo mocnej pozycji na rynku.

²² G. Kubal, „140 lat Podkarpackiego Banku Spółdzielczego”, Wyd. Arete, Sanok 2011

III.2 Znaczenie banku w społeczności lokalnej

Aktualnie Podkarpacki Bank Spółdzielczy ma około 15 tysięcy udziałowców, którymi są w większości osoby prywatne, ale także kilkadziesiąt osób prawnych- gmin i spółek prawa handlowego. Bardzo ważne dla banku spółdzielczego jest utrzymywanie dobrych relacji z udziałowcami, dlatego też władze banku przykładają szczególną wagę do wspierania lokalnych inicjatyw i kierowania jak najlepszych produktów dla regionalnych przedsiębiorstw.

Relacje z sektorem przedsiębiorstw

Relacja banków spółdzielczych i małych oraz mikro przedsiębiorstw jest bardzo mocna, zarówno z jednej jak i drugiej strony. Przedsiębiorstwom tym jest bardzo trudno o pozyskanie kredytów w bankach komercyjnych, podczas gdy banki spółdzielcze bardzo często nie posiadają odpowiedniej bazy kapitałowej aby udzielać dużych kredytów większym przedsiębiorcom. Podkarpacki Bank Spółdzielczy kilkakrotnie zyskiwał uznanie w konkursie „Bank Przyjazny dla Przedsiębiorców”. Celem konkursu jest wspieranie budowy wysokiej kultury współpracy pomiędzy instytucjami finansowymi a przedsiębiorcami tworzenie klimatu wzajemnego zaufania, popularyzowanie innowacji wprowadzanych w instytucjach finansowych, zmierzających do lepszego zaspokojenia potrzeb finansowych małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) oraz uzyskanie synergicznego efektu rozwojowego zarówno banków, oddziałów jak i całego sektora MSP w Polsce.

Na korzyść umacniania relacji z lokalnymi przedsiębiorstwami przemawia także obserwowany w ostatnich latach duży transfer środków Unii Europejskiej w segmentach rolnictwa, małych i średnich przedsiębiorstw oraz samorządów terytorialnych. Pojawienie się dopłat do działalności rolniczej oraz europejskich form wsparcia działalności gospodarczej ma pozytywny wpływ na poziom zasobów finansowych klientów. Dzięki obniżaniu się różnic między ośrodkami miejskimi a wsią i małymi miastami pojawia się możliwość korzystnego wykorzystania rynków, na których bank jest obecny od wielu lat. Aktualnie panuje tendencja w bankach spółdzielczych do poszerzania kompleksowości produktów, co pozwala na

określenie ich jako banki uniwersalne. Bardzo ważna jest obecność doradztwa ekonomiczno-finansowo-organizacyjnego w ofercie. Odpowiednie rozpoznawanie potrzeb klientów pozwala na podniesienie jakości obsługi, a także na wzrost konkurencyjności. Klienci bardzo cenią sobie bezpieczeństwo usług, które są im oferowane, a także możliwość dopasowywania ich do swoich indywidualnych potrzeb.

W 2014 roku PBS rozpoczął projekt pod nazwą „Kanwa Przedsiębiorczych”. Przedsięwzięcie skierowane do młodych osób, rozpoczynających kariery zawodowe i mające pomysł na własny biznes, miało na celu umożliwienie rozwinięcia wiedzy i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości. Ważnym elementem była możliwość podzielenia się doświadczeniem przez partnerów oraz promowanie polskich firm i instytucji. Cykl konferencji dla uczestników był wzbogacony o targi i panele dyskusyjne. Akcja cieszyła się dużą popularnością i zarejestrowała niespełna 400 uczestników.

Wpływ na rozwój regionu

Dla Podkarpackiego Banku Spółdzielczego niezbędna do osiągnięcia wzrostu jest stymulacja rozwoju gospodarczego środowisk lokalnych. Bank aktywnie uczestniczy we wpływaniu na przyszłe kierunki rozwoju gospodarczego regionu poprzez udział w pracach regionalnych samorządów gospodarczych oraz koordynowanie współpracy samorządów gminnych i powiatowych z gospodarczymi. Bank funkcjonuje w zróżnicowanych warunkach terytorialnych i środowiskowych. Część jednostek operacyjnych ma swoje siedziby nie tylko w małych miejscowościach i terenach wiejskich, ale także istnieje liczna grupa jednostek zlokalizowanych w dużych miastach, co pozwala na bezpośredni kontakt z klientem, a rozbudowana sieć filii jest bardzo dobrym kanałem komunikacji.

Jednakże charakter dystrybucji w usługach finansowych ulega ciągłym zmianom. Kanał internetowy w bankach jest już dzisiaj standardem, coraz częściej wykorzystuje się telefony komórkowe oraz inne aplikacje w urządzeniach mobilnych. Dają one możliwość sprawdzenia stanu rachunku, przygotowania i wykonania przelewu bankowego, a także przeprowadzenia operacji związanych z obsługą karty płatniczej, kredytowej, czy lokat. Bankowość mobilna jest

lubiana przede wszystkim przez ludzi młodych, intensywnie korzystających z Internetu oraz dużo podróżujących. Banki spółdzielcze tylko przez szybkie zaadaptowanie bankowości mobilnej miały szanse podtrzymanie sukcesu w sektorze bankowym i skuteczną konkurencję z bankami komercyjnymi, nawet na rynkach lokalnych. Aby być bliżej społeczności, bank uruchomił fanpage na portalu facebook.pl o nazwie „Podkarpacka Strefa Wrażeń”. Promowane są na niej najważniejsze wydarzenia z zakresu kultury, turystyki, biznesu czy edukacji. Pojawiają się także informacje o nietypowych, ciekawych i nowych miejscach na mapie Podkarpacia.

Indywidualizacja obsługi bankowej staje się podstawowym wyzwaniem stojącym przed sektorem bankowości spółdzielczej, która coraz częściej oferuje produkty z zakresu doradztwa finansowo-inwestycyjno-ubezpieczeniowego.

Banki, które powstały i funkcjonują w danym regionie bardzo dobrze znają lokalne uwarunkowania społeczno – ekonomiczne, klientów oraz ich potrzeb. Pozwala to na szybkie reagowanie na zmiany potrzeb rynku i elastyczność w dostosowywaniu się do wymagań klientów. Trwałość i tradycja funkcjonowania ma istotny pozytywny wpływ na wyniki działania banku. PBS Bank prowadzi także politykę stałej współpracy ze środowiskiem samorządowym, będącą gwarantem realizacji przedsięwzięć sprzyjających rozwojowi gospodarczemu regionu.

Obok realizacji celu ekonomicznego istotnym elementem działania Banku nadal pozostanie wypełnienie misji wynikającej z ekonomii społecznej opartej na stymulacji środowisk lokalnych poprzez odpowiednie wsparcie finansowe, a także doradcze w zakresie finansowym, ubezpieczeniowym, inwestycyjnym i organizacyjnym. Ponadto Bank podtrzymuje chęć uczestnictwa w życiu publicznym regionu poprzez sponsoring działań społecznych, zdrowotnych, kulturalnych i sportowych, wpisujących się w szeroko pojęte zagadnienie społecznej odpowiedzialności biznesu. PBS od wielu lat jest głównym sponsorem międzynarodowego festiwalu Rzeszów Carpathia Festival, którego założeniem jest promowanie osobowości wokalnych oraz pomoc w podnoszeniu kwalifikacji artystycznych i warsztatowych wokalistów. Festiwal nastawiony jest na konfrontowanie i aktywizowanie międzynarodowych środowisk twórczych i edukacyjnych.

Najpowszechniej kojarzoną z Sanokiem imprezą muzyczną, gromadzącą setki widzów, jest festiwal muzyki klasycznej i operowej im. Adama Didura, która od lat jest sponsorowana przez Podkarpacki Bank Spółdzielczy. W czasie trwania festiwalu obok licznych koncertów odbywa się Konkurs Kompozytorski i liczne warsztaty. PBS wspiera także Międzynarodowy Festiwal Muzyczny w Mielcu, a także Galicja Blues Festival w Krośnie. Działalność mająca na celu popularyzację muzyki w regionie nie kończy się tylko na współpracy przy organizacji wspomnianych imprez – bank wspiera finansowo zespół wokalny Soul z Sanoka oraz Taneczny Klub Sportowy „Gasiek” z Rzeszowa.

Bliska relacja z samorządami skłoniła bank do podjęcia się roli oficjalnego partnera plebiscytu Podkarpacka Nagroda Samorządowa, organizowanego przez Tygodnik Regionalny „Nowe Podkarpacie”. PBS wspiera także plebiscyt na Najlepszy Produkt Spożywczy Województwa Podkarpackiego „Smaczne, bo Podkarpackie”, konkurs Przedsiębiorstwo Fair Play czy ranking „Złota Setka” Najlepszych Firm Województwa, organizowanego przez Gazetę Codzienną „Nowiny”.

Bank szczególnie angażuje się w sponsoring podkarpackich zespołów sportowych. W samym Sanoku są to przede wszystkim Ciarko PBS Bank Klub Hokejowy Sanok, Towarzystwo Sportowe Sanoczanka oraz Towarzystwo Sportowe Volleyball. Znany z sukcesów na arenie polskiej jak i międzynarodowej klub siatkarski z Rzeszowa - Asseco Resovia – również jest wspierany przez sanocki bank. Poza najbardziej znanymi polskimi drużynami, są też mniejsze lokalne organizacje z miast Krosna, Jasła, Sanoka, Łańcuta, które otrzymują wsparcie od banku, a także wybitne jednostki takie jak biathlonista Łukasz Szczurek. Inicjatywy te są nie tylko bezinteresownym przedsięwzięciem na rzecz lokalnych utalentowanych osób, ale także doskonałym kanałem marketingowym, ponieważ sport w Polsce jest bardzo popularny wśród ludzi w każdym wieku.

Poza sportem i kulturą bardzo szerokim polem do działania na rzecz społeczności lokalnej jest uruchomienie fundacji. Fundacja PBS Pomagam w pełni działa od 2014 roku, która zajmuje się organizowaniem pomocy finansowej dla najbardziej potrzebujących osób z okolic Sanoka. Poza wsparciem dla osób chorych na nowotwór, przekazywane są także środki na dom dziecka czy szkoły posiadające oddziały integracyjne, jak to było w przypadku akcji „Andrus

wraca do szkoły”. Pieniądże zostały wykorzystane na utworzenie stanowiska asystenta ucznia niepełnosprawnego, zakup wyposażenia klas, pomocy dydaktycznych, specjalistycznego sprzętu lub oprogramowania do pracy z uczniami niepełnosprawnymi. Do wyłonionych placówek uczęszcza łącznie 206 uczniów niepełnosprawnych lub posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia integracyjnego.

Wszelkie akcje przeprowadzane przez PBS Sanok spotykają się z dużym uznaniem. Ostatnim dowodem na to jest wyróżnienie w XIII edycji Konkursu "Bank Spółdzielczy służbie społeczności lokalnej" za szczególne zaangażowanie w działalności na rzecz społeczności lokalnych, organizowanego przez Krajowy Związek Banków Spółdzielczych.

III.3 Kierunek rozwoju Podkarpackiego Banku Spółdzielczego

Aby utrzymać konkurencyjną pozycję każde przedsiębiorstwo musi ciągle się rozwijać i przysposabiać nowe technologie i trendy. Podkarpacki Bank Spółdzielczy stara się sprostać wszelkim wymaganiom klientów, którzy oczekują wysokiej jakości rozwiązań technologicznych, takich jak samoobsługowe placówki czy niezawodna bankowość mobilna i internetowa. W ostatnich latach priorytetem rozwojowym są produkty i usługi dostępne poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii. Bank w swej strategii promuje produkty i usługi oferowane przez internetowy kanał dystrybucji. Wspomniane placówki samoobsługowe wyposażone są w wpłatomaty, bankomaty, e-kioski. Istotnym elementem usprawnienia działalności instytucji jest centralizacja systemu bankowego oraz utrzymanie profesjonalnego wsparcia informatycznego w zakresie zarządzania bankiem.

Warto zaznaczyć, że Podkarpacki Bank Spółdzielczy jako pierwszy bank w Europie udostępnił dla swoich klientów bankomaty wykorzystujące technologię biometryczną. Na terenie województwa podkarpackiego, od 2010 (kiedy oddano pierwsze takie urządzenie) do 2015

roku ilość bankomatów wzrosła do 83²³. Usługa ta, po zeskanowaniu wzorców biometrycznych z palca, pozwala na weryfikację tożsamości i korzystaniu z bankomatu bez konieczności użycia karty bankomatowej. Dzięki biometrii klient może mieć także dostęp do usług bankowych w placówce bez potrzeby okazywania dowodu tożsamości. Pomimo faktu, iż technologia ta jest nowoczesna, bezpieczna i wygodna, to wciąż wymaga udoskonaleń i ciągłego monitoringu technicznego.

²³ Strona internetowa Podkarpackiego Banku Spółdzielczego w Sanoku, <https://www.pbsbank.pl/biometria>, dostęp maj 2015

❖ Podsumowanie

Rozwój gospodarczy i społeczny regionów, zwłaszcza mniej zamożnych, jest jednym z podstawowych założeń strategii banków spółdzielczych. Nieprzerwanie od 1844 roku, kiedy tkacze z Rochdale zjednoczyli się, dobro i sukces członków jest podstawowym czynnikiem warunkującym zarządzanie spółdzielnią. Cel ten może być osiągnięty jedynie poprzez współpracę i dostrzeganie obszarów, w których można wzajemnie czerpać korzyści. Bank realizuje ten cel poprzez zapewnienie bezpieczeństwa deponentów oraz wpływanie na polepszenie stanu gospodarki i poziomu życia klientom, czyli ludności lokalnej.

Status banku bezpiecznego można uzyskać między innymi poprzez zwiększanie bazy kapitałowej. Nadzorca zwrócił na to uwagę i na początku tego tysiąclecia wprowadził w życie zaostreżenia dotyczące właśnie funduszy własnych. Dla niektórych banków spółdzielczych jedyną szansą na sprostanie temu wymaganiu była konsolidacja. Inne większe banki dostrzegły szanse na szybki rozwój poprzez łączenia z innymi podmiotami, dzięki czemu zyskiwały placówki, pracowników, klientów i nowe rynki regionalne.

Banki spółdzielcze zdają sobie sprawę, że aby osiągnąć wzrost potrzeba jest stymulować gospodarkę lokalną. Wspieranie strategicznych grup klientów, to jest mikro, małe przedsiębiorstwa oraz sektor rolniczy, pozwoli na rozwój regionów. Pociąga to za sobą także wzrost bezpieczeństwa kredytów od najliczniejszej grupy, czyli gospodarstw domowych. Wspieranie lokalnych inicjatyw kulturowych i sportowych jest również bardzo istotne z punktu widzenia rozwoju regionu, a także dla samego banku możliwością promocji. Wszelka działalność w obszarze odpowiedzialności społecznej, nie tylko przybliża bank do problemów społeczności lokalnych, ale także buduje lojalne więzi i pozwala na otwarty dialog.

Technologia informacyjna jest aktualnie największym wyzwaniem dla banków spółdzielczych. W dzisiejszych czasach podstawą są niezawodne aplikacje i bankowość mobilna, ponieważ w dobie smartfonów ludzie częściej decydują się na dokonywanie, zarówno podstawowych jak i bardziej złożonych operacji, przez telefony komórkowe i Internet.

Banki spółdzielcze nadal mają nieporównywalnie mniejszy udział w rynku od banków komercyjnych. Siłą jednak sektora banków spółdzielczych jest przede wszystkim łatwość

w pozyskaniu i utrzymaniu depozytów, co wiąże się z większymi możliwościami kredytowymi tych instytucji.

❖ Bibliografia

- 1) J. Gwizdała, „Ryzyko kredytowe w działalności banku komercyjnego”, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011
- 2) T. Siudek „Bankowość spółdzielcza w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej – wymiar ekonomiczny, organizacyjny i społeczny”, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011
- 3) A. Rosa, „Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej w Polsce” [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki finansowe. Ubezpieczenia”, Szczecin 2012
- 4) A. Rosa, „Konkurencyjność sektora banków spółdzielczych w Polsce” [w:] „Zarządzanie i finanse”, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013
- 5) S. Kozak, „Ewolucje strukturalne w sektorze banków spółdzielczych w latach 1996-2011” [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie”, 2013
- 6) G. Kubal, „140 lat Podkarpackiego Banku Spółdzielczego”, Wyd. Arete, Sanok 2011
- 7) Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, „Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014 r.”, Warszawa 2014
- 8) Komisja Nadzoru Finansowego, „Banki spółdzielcze w Polsce”, Warszawa 2006
- 9) Ustawa Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2015 r. poz. 201)
- 10) Ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz.U. z 2000r., poz. 1252),
- 11) Ustawa Prawo bankowe (Dz. U. z dnia 23 stycznia 2015, Poz. 128)
- 12) Strona internetowa Banku Spółdzielczego w Białej Rawskiej, <http://www.bsbr.pl/x.php/1,282/Kondycja-sektora-bankow-spoldzielczych..html>, dostęp maj 2015
- 13) Magazyn Przedsiębiorców “Europejska Firma”, <http://businessnow.pl/2963,najwieksze-banki-spoldzielcze-w-polsce.html>, dostęp maj 2015

- 14) Strona internetowa Podkarpackiego Banku Spółdzielczego w Sanoku,
<https://www.pbsbank.pl/biometria>, dostęp maj 2015

ALTERUM OŚRODEK BADAŃ I ANALIZ SYSTEMU FINANSOWEGO

UL. WIEJSKA 12A

00-490 WARSZAWA

LK@ALTERUM.PL